

2021, 8(2): 540-555

DOI: <https://doi.org/10.17572/mj2021.2.540555>

Değıniler

BABAM, BEN VE KUZEY: HEGEMONİK ERKEKLİĞE HAYVAN-İNSAN İLİŞKİSİ PERSPEKTİFİNDEN BAKMAK¹

Ali Draga²

Öz

Baskın biçimde otobiyografik anlatıyla şekillenmiş bu çalışma, hayvanlarla ilişkinin erkeklikler üzerindeki dönüştürücülüğüne odaklanmaktadır. Hayatımıza 2012 yılında giren sarman Kuzey'in, benim ve babamın erkekliğinde yol açtığı değişimleri önce kendi hikayemi, ardından babamın hikayesini benim gözümden yorumlayarak aktardım. Benim için en çarpıcı kısım ise Kuzey'le ve diğer hayvanlarla ilişkisini, bu ilişkinin yol açtığı değişimleri ya da yerinde saymaları babamın kendi ağzından dinlediğim mülakat oldu. Araştırmamda, benim tarafımdan yıllar boyunca patriyarkal rejimin aile içi temsilcisi olarak algılanan babamın hayvanlarla kurduğu ilişkiyle yaşadığı değişimin, onun hegemonik erkeklikle bağlantısını sekteye uğratıp uğratmadığını sorguladım. Sonuç olarak, babamın erkekliğinde yeni ifade imkânları bulmasına memnun olmakla beraber, melez hegemonik erkekliğe dönüşmekle bağdaştırdığım sürecinin, baskın toplumsal cinsiyet rollerinde arzu edilen değişimi getirmedeğinde kanaat getirdim.

¹ Bu yazı, Erkeklik Kültürleri dersinin final ödevi olarak hazırlandı.

² Ali Draga, ORCID: 0000-0002-1764-8116, alidragaali@gmail.com, sivil toplum alanında çalışıyor.

Yazının geliş tarihi: 16.12.2021 | Yazının kabul tarihi: 17.12.2021

© Yazar(lar) (veya ilgili kurum(lar)) 2021. Atıf lisansı (CC BY-NC 4.0) çerçevesinde yeniden kullanılabilir. Ticari kullanımlara izin verilmez. Ayrıntılı bilgi için açık erişim politikasına bakınız. Hacettepe Üniversitesi İletişim Fakültesi tarafından yayınlanmıştır.

Anahtar Kelimeler: hegemonik erkeklik, melez hegemonik erkeklik, babalık, insan-hayvan ilişkisi, evcil hayvan ebevenliği

MY FATHER, ME AND KUZHEY: LOOKING AT HEGEMONIC MASCULINITY FROM THE ANIMAL-HUMAN RELATIONSHIP PERSPECTIVE

Abstract

This article predominantly shaped by autobiographical narrative focuses on the transformative effect of the relationship with animals on masculinities. I explained this effect that the orange tabby Kuzey, who comes into our lives in 2012, had upon in my masculinity and my father's by first interpreting my own story and then my father's story. The most striking part for me was the interview that I heard from my father's own words his relationship with Kuzey and other animals and the changes that this relationship caused or his process making no headway. In my research, I questioned whether my father, who was perceived by me as the domestic representative of the patriarchal regime for years, had a change in his relationship with animals that interrupted his connection with hegemonic masculinity. As a result, although I am pleased that my father has found new opportunities for expression in his masculinity, I have come to the conclusion that the process that I associate with transforming into hybrid hegemonic masculinity did not bring the desired change in dominant gender roles.

Keywords: hegemonic masculinity, hybrid hegemonic masculinity, fatherhood, human-animal relationship, pet parenting

Başlangıç

"Görüşmeyi kaydet" tuşuna bastığım sırada kafam halen fazlasıyla karıştı. O sırada baskın gelen duygumun stres olduğunu söyleyebilirim. Çünkü mülakatı babamla gerçekleştirecektim ve ona başka hiçbir zaman soramayacağım sorular yöneltecektim. Alacağım cevaplardan duyduğum tedirginlikten ziyade (örneğin, politik açıdan hayli sorunlu cevaplarla karşılaşma ihtimali mevcuttu),³ soruların ve onlara gelecek

³ Araştırmacı-görüşmeci arasındaki tansiyon, feminist film kuramcısı Jackie Stacey'in *Star Gazing: Hollywood Cinema and Female Spectatorship* (1994/2009, s.37) kitabında oldukça hünerli biçimde özetlenmiştir. Feminist araştırmacılar kadınların izleyicilik deneyimlerini, etnografik araştırma yöntemine başvurarak onların ağzından dinlemeye karar verdiklerinde kadınların patriarkal ideolojiyi yeniden üreten filmlerden zevk alabilecekleri gerçeği ile yüzleşmeleri gerekebilir. Araştırmacının karşı karşıya kaldığı ikilem şudur: Bu filmlerin metinlerini şiddetli biçimde

cevapların, oldum olası kırılğan ve dengesiz ilişkimizi zorlayabileceğinden tedirginlik duyuyordum. Bazı hayvan türleri ile ilişkileri dışında neredeyse hiçbir ortaklığa sahip olmayan baba-oğul ilişkimiz, kesinlikle baskın bir karakter olan babamın hayatının, yaş-aile hiyerarşisinde dezavantajlı konumda olan benim tarafımdan -bir anlamda- tartışmaya açılmasıyla tekrar sınanacaktı.

Buna karşın, böylesi bir mülakatın benim açımdan heyecan verici bir yanı da mevcuttu. Çünkü yaptığım şeyin bilimsel olması bana alan açıyordu. Söz konusu bilimsellik, araştırdığım konu çerçevesinde, merak ettiklerimi ona doğrudan sorma imkânı tanıyordu. Elbette bu görüşmeyi, onun sürekli mücadele içinde olduğum erkekliği ile yüzleşmek/barışmak için bir fırsat olarak görmüyordum. Ancak, babamın yıllara yayılan ve benim gözlemci olarak tanıklık ettiğim hayvanlarla ilişkisine dair içeriden bilgi alabilme fırsatının doğmasından heyecan duyuyordum. Çünkü günlük hayatta, “Hayvanlar hayatını nasıl değiştirdi?” diye bir soru yoktu (varsa da bizim iletişimimize dahil edildi); ancak mülakatlarda mümkündü.

Bu çalışmayı gerçekleştirmeye dair arzumun ilk emareleri, James W. Messerschmidt’in Hegemonik Erkeklik: Formülasyon, Yeniden Formülasyon ve Genişleme (2019) başlıklı kitabındaki melez hegemonik erkeklerle tanışmamla peyda oldu. Yazarın kimi araştırmalardan alıntılarla söz ettiği erkekler, mutfağa giriyor ya da ev işlerine destek oluyorlardı; ancak bunları yaparken erkekliklerinden eksilmediğini vurgulamakta, toplumsal cinsiyet eşitsizliğini yeniden üretmekteydiler (s. 142-147). Kitapta sözü geçen araştırmamanın yürütücüsü Aboim (2010), Portekizli heteroseksüel erkeklerle yaptığı görüşmelerde, bu erkeklerin babalarından kalan mirası devam ettirmeye niyetli olmadıklarını, çocuklarının hayatında otorite figürü olarak yer almak istemediklerini gözlese de bu erkeklerin ellerini tümenden hegemonik erkeklikten çekmediklerini tespit etmiştir. Aboim’in görüştüğü, “kadın ve erkek rollerindeki değişimin farkında” (s. 133) olan heteroseksüel erkeklerin kadınlarla özdeşleştirilen işleri yapmaya başlasalar da üstlendikleri yeni rollerini, dişilik yakınlaştırmalarından kaçınmak için “aşırı kadınsılaşmadan” (s. 133) ve hatta erkek halleri ile onlardan daha iyi yaptıklarını kanıtlama çabasına girerek, üstü örtülü biçimde hegemonik erkekliğe katkı sunarak gerçekleştirdikleri ortaya çıkmıştır.⁴

Melez erkeklere dair ilgimi çeken, hegemonik erkeklikle aralarındaki çalkantılı ilişkiydi. Onlar, “kimi zaman erkekliğe meydan okuyan kimi zaman da onu güçlendiren bir erkeklik karakteri”ne (Greenebaum ve Dexter, 2017, s. 4) sahiptir. Fakat hegemonik erkeklik, tamamlanmış, sabit ve değişmez olmadığı için buna ilişki demek sorunlu olabilir. Çünkü söz konusu melezlik, gücünü adapte olabilme kabiliyetinden alan (Demetriou, 2001; Messerschmidt, 2019) hegemonik erkekliğe içkin olabilir. Başka bir deyişle, zaten söz konusu hegemonya kimi zaman melezlenebilmesi sayesinde varlığını sürdürebiliyordur. Ancak, bir yandan da söz konusu melezlik, hegemonik erkekliğe karşı çalışan, ondan uzaklaşma imkanlarını da barındıran, yönü değiştirilebilir bir erkeklik de olabilir.

Melez erkekler, patriyarkanın şiddetine maruz kalan öteki erkeklere ve kadınlara görüntüde yakınlaşmış erkeklerdir. Kimi açıdan bu kimliklerle ortaklaştıkları duygu ifadeleri ve davranışlar mevcuttur; ancak bu ayrıcalıklı erkekliğe sırt çeviren, kontrolsüz bir yakınlaşma değildir. Melez erkeklik, “sıklıkla çeşitli marjinalleştirilmiş ve tabi kılınmış erkekliklerle ve – zaman zaman – kadınlıklarla ilişkilendirilen kimlik unsurlarının ayrıcalıklı erkeklerin toplumsal cinsiyet performanslarına ve kimliklerine seçici olarak dahil

eleştirmek mümkündür; ancak izleyicinin deneyimini eleştirmek araştırmamanın niteliği için sorun teşkil eder. Stacey, feminist araştırmacıların sıklıkla metin analizine yönelmelerinin arkasında böyle bir etik çıkmazın var olabileceğini ortaya koyar.

⁴ Vurgular bana ait.

edilmesi” (Bridges ve Pascoe, 2014, s. 246) manasına gelmektedir. Kimi erkekler, değişir; ancak çoğunlukla bu değişim, onları erkeklığın avantajlarını kullanamayacak derecede uzağa fırlatmayacağı biçimde seçici ve planlıdır.

Bridge ve Pascoe’nun seçici dahil etme vurgusu, çalışmanın öznesi olarak babamı seçmemin temel nedeni oldu. Söz konusu vurgu, 2012 yılında sahiplendiğim kedi Kuzey’i yaz tatili için eve götürmemle babamın hayatında başlayan değişimin potansiyelleri ve sınırları üstüne düşünmek için bana önemli bir kapı açıyordu. Temel mesele şuydu: Maço ve baskın karakter olmasıyla her daim övünen babam, sadece Kuzey’le ilişkisinde (görece diğer hayvanlarla da ilişkisinde), yıllardır sürdürdüğü erkeklik performansında asla yeri olmayan, marjinalleştirilmiş ve tabi kılınmış erkekliklerle ya da kadınlara özgü olduğu varsayılan kimlik unsurlarını sergilemeye başlamıştı. Çocuklarının büyütülmesi esnasında, besleme ve bakım görevlerinde hiçbir rol üstlenmeyen, ailesiyle yaşadığı yıllar ya da evliliği boyunca ev işlerine en ufak katkısı olmayan babam, yıllar içinde Kuzey’in bakımına ilişkin neredeyse tüm rolleri kendisi üstlenir hale geldi.

Güne Kuzey’in suyunu tazeleyerek başlıyor, bol bol su içmesi için ev içinde birden fazla yere su kasesi bırakıyor. Kuzey’in kumunun temiz kalması tamamıyla onun görevi haline geldi, bazen gün içinde iki kere kumunu temizlediği dahi oluyor. Ekonomik bir karar olmasının etkisi de olabilir; ancak Kuzey’in mamasının tedarik sorumluluğunu da tamamen kendi üstlenmiş durumda. Mamanın besin değerleriyle ilgili internette araştırma yapıyor, veterinerle danışıyor ve mevcut mamanın tükenmesine yakın, yeni mamanın en doğru zamanda gelmesi için tarih hesapları yapıyor. Benzer planları ve eylemliliği sokak hayvanları hususunda da gerçekleştirdiğini söylemek mümkün.

Babam temizlik ve bakım gibi, erkekliliği ile asla bağdaşmayan, öteki erkeklere ya da kadınlara yakıştırdığı görevleri, sürpriz biçimde kendi toplumsal cinsiyet performansına ve kimliğine eklemişti. Fakat, sorunsalın başladığı yer şurasıydı: Bunu seçici olarak yapıyordu. Söz konusu performans değişikliği, Kuzey’le ilişkisiyle sınırlı kalmıştı. Yaşadığı değişim, annemle kurduğu as-üst ilişkisinde bir değişim getirmedi, ev işlerine hiç destek olmadı ya da daha sonra detaylandıracağım üzere duygularını yaşamaktan ve paylaşmaktan geri durmayan biri haline gelmesine sebep olmadı. Bu kısmi değişim, okuyucu için şaşırtıcı olmayabilir. Sadece kimi karakter özellikleri değişim geçirmiş tek bir kişinin erkeklik deneyiminde incelemeye değer bir şey görülemeyebilir. Ancak onun değişimini bir yerlerden tanıyorum ve bu yüzden, hala üstüne tartışmak, hatta en son babamın sözünü metne katmak istiyorum.

Benim Hikayem

2012 yılının Haziran ayında, sahibinden.com sitesi üzerinden Kuzey isimli sarman bir kedi sahiplendim. Aslında Kuzey’den bir yıl önce, para karşılığında yavru köpek satın almış; eve gelmesi ve hemen akabinde hastalanmasıyla yaşadığım korkunç beş günün ardından (o süreçte üç kilo vermiştim) onu aldığım kişiye geri vermiştim. O zamanlar, para karşılığında cins bir köpek almakta hiçbir sorun görmüyordum. Hastalığının yanı sıra, bir hayvanın ömrü boyunca benimle birlikte olacağını fark ettiğimde ve beraberinde getireceği sorumluluğu da (sadece iş yükü değil, duygusal sorumluluk daha ön plandaydı) göz önünde bulundurduğumda tarifi mümkün olmayan bir rahatsızlık duymuştum. Bu yüzden de adı bile olmayan bu yavru köpeği geri göndermekte beis görmemiştim. Neresinden tutulursa tutulsun pişmanlık ve utançla

hatırlanacak bu hadise, bir zamanlar hayatımda ötekilere ayırdığım yer açısından üzücü ancak bilgilendirici bir hatıra olarak hafızamda kazılıdır.

Hikâyenin gidişatı, Kuzey'in gelişiyle bir u dönüşü olacağı hissiyatı veriyor; ancak onunla tanışmamız her şeyi tümüyle güllük gülistanlık (ve politik açıdan doğru) hale getirmedir. Kuzey'in refahıma verdiği zarar, bir süre sonra onu da gözden çıkarma isteğime neden oldu. 2 aylık bir yavru kedi olan Kuzey, 50 metre kare evimde hiç durmadan, neredeyse hiç uyumadan sürekli koşuyor, bir şeyleri düşürüyor, kumunu her yere saçıyor. Üç dört saatten fazla bir uyku uyumak mümkün değildi. Yine pişmanlıkla hatırladığım bazı geceler, sabaha karşı onu birkaç saat taşıma kafesine koyuyor ve uyumak zorunda bırakıyor, böylece ben de birkaç saat uyuyabiliyordum.

Takip eden birkaç gün boyunca, yavru köpek deneyimindekine benzer bir rahatsızlığa ve sıkışma duygusuna kapılmıştım. Bunun üstüne, onu koruma altına alacağına emin olduğum bir veteriner bulduğuma emin olduktan sonra, bir sabaha karşı Kuzey'i kafesinin içinde kliniğin kapısının önüne bırakmaya karar vermiştim. Benim aklımdan onu terk etme planlarının geçtiği bu günlerin birinde, Kuzey çok hastalandı. Önceki günlerin aksine, hiç hareket etmiyor, mamasını yemiyor, suyunu içmiyordu. Bütün bir gece bir koltuğun tepesinde öylece duruyordu. Öleceğini düşündüm. Nedenini bilmediğim biçimde -belki onu terk etmeyi planladığım şey olduğu içindir- onu taşıma kafesine koymadım ve bir battaniyeye sarıp sabaha karşı evden çıktım. Bayram sabahıydı ve erkekler camiye yürüyorlardı. Ben ise onların tam aksi istikametinde, internetten bulduğum bir veterinerine doğru kucağımda Kuzey'le koşuyordum. Yarım saat sonra veteriner kliniğe geldi, korkulacak bir şey olmadığını bildirdi. Tedavi sonrasında sohbet ettik, Kuzey'i sevdi. Sokaktan geldiğini öğrendiğinde memnun oldu. Cevabını alabileceği inancıyla, Kuzey'e "Sen niye bu kadar güzelsin?" diye ısrarla soruyordu. Ben ortada güzel kimseyi görmüyordum; ama eve dönüş yolumda kafam oldukça karışmıştı. Hayatımın u dönüşünü gerçekleştirdiğimden haberim yoktu.

Hayvanlarla ilişkimin başlangıç noktalarına uzun bir yer ayırdım, çünkü bu anlattıklarım, hayatımı, bu çalışma bağlamında erkekliğimi, tahmin edemeyeceğim şiddette etkileyen anlardı. Kuzey'le tanıştıktan yaklaşık bir sene sonra vejetaryen oldum, kısa bir süre sonra da vegan. İşletme okuyordum; ancak seçmeli olarak aldığım gazetecilik derslerinden birinde hayvan haberlerine ilişkin yapılan bir yorum hem gazeteciliğe yönelmeme hem de akademik olarak alan değiştirmeme sebep oldu. Yüksek lisans yapmaya karar verdim, tezimi medya ve tüccarlık üzerine yazdım. Muhabir ve editör olarak çalıştığım gazetelerde hayvan haberlerinin peşine düştüm. Hayvan özgürleşmesi meselesi hayatımın en merkezi yerini işgal etti. Psikolojik sağlığıma bir daha geri kazanamayacağımı öngördüğüm ölçüde zedeleyen hayvan korumacılığına Kuzey'le tanıştıktan sonra başladım. Birçok hayvanı, iyileşeceğini umduğum gecelerin sabahında kaybettim; buna karşın kimilerinin hayatını değiştirebildim. Tedaviler, bakımlar, sahiplendirmeler... Maddi ama en çok manevi yüklerinin altından kalkamadığım pek çok deneyim yaşadım. Bu süreçlerin çoğuna babam şahitti, kimi zaman bitmek bilmez desteğiyle kimi zaman süreci zorlaştıran varlığıyla yanımdaydı.

Fakat Kuzey, hayatımı sadece yukarıda bahsi geçen noktalarda alt üst etmedi. Başka bir erkek olmayı zorunlu kıldı. Ötekinin hayatının değeri üstüne düşünmek mecburiyetinde bıraktı; bu, önce diğer hayvanlar sonra diğer insanlar oldu. Onun bakımıyla ilgilendikçe, annem hayatımda yavaş yavaş görünürleşmeye başladı. Çocuklarını büyütürken ya da tüm hayatı boyunca ev içinde sarf ettiği emeği yok saymak artık mümkün görünmüyordu. Kuzey'in mevcudiyeti, benim ile "benim dışındakiler" arasındaki kapıyı öyle geniş aralamıştı ki tüm ötekiler bir anda hayatıma hücum ediyor gibi hissediyordum. Bir anca önce ırkı,

homofobik, transfobik, kadın/yaşlı/engelli düşmanı taraflarımı tespit etmek ve bunları gördüğüm yerde yok etmek zorunda hissediyordum. Üstelik bu süreçlere Gezi Parkı direnişi eşlik ediyordu. İçimde iktidarla, güçle (ve onların toplumsal izdüşümü erkeklikle) bitmek bilmeyen bir kavga başladı ve hala sürüyor. En zorlu tarafı ise kendini erkek olarak tanımlamak istemeyen bir erkek olarak, iktidardan vazgeçmeme hevesiyle ve tümgüçlülüğe duyulan hayranlıkla sık sık yüzleşmek zorunda kalmam oluyor.

Hikayemi daha fazla sürdürmeme nedenim hem araştırma yöntemine yönelik bir şüphe oluşmaması hem de bir erkeğin, kendi erkekliğini aktarmada dürüst olabileceğine duyduğum inancın yokluğundan kaynaklanmaktadır. Örneğin, vegan erkeklerle araştırma yürüten Greenebaum ve Dexter (2017), görüşmecilerinin çoğunlukla hegemonik erkeklikle özdeşleştirilmiş değerleri reddettiklerini, feminen ya da kadın gibi görünen şeyler yapmanın onların erkekliklerinin içinde yeri olduğunu ortaya koymuş; ancak bu erkeklerin yine de melez erkeklik sergilediğini savunmuşlardır (s. 4). Yazarlar, görüşme yaptığı erkeklerin "manipülatif ve kötü niyetli olmasa da" (s. 9) erkekliğin sunduğu avantajlardan faydalanmaya devam ettiklerini ve toplumsal cinsiyet hiyerarşisinde yapısal bir değişikliği mümkün kılacak bir erkeklik inşa etmekte başarılı olmadıklarını iddia etmektedir.

Hikayemi söze katmamın nedeni, Kuzey'in iki ayrı erkekliği nasıl dönüştürdüğünü ortaya koymaktı. Ancak bir başka amacım da babamın dönüşümüne dair duyduğum soru işaretlerinin bazılarını okuyucuda da uyandırmaktı: Benim tüm hayatımı değiştiren bu deneyim nasıl oluyor da babam için kendi kontrolü altında yaşanabilmişti. Elbette amacım, "Babam niçin vegan olmadı?" gibi bir soruyla tüm dışsal faktörleri göz ardı etmek değil. Yaş farkımız, aldığımız eğitimler, yaşadığımız şehirler, iletişim içinde olduğumuz insanlar, kullandığımız medya araçları ve daha birçok unsur babamın değişmesinin önünde engel oluşturmuş olabilir. Buna karşın, hayvanlarla ilişkisinde çok derin duygulanımlar yaşadığına tanık olduğum ve Kuzey'in sorumluluğunun neredeyse tümünü üstlenen bu kişi, özellikle konu toplumsal cinsiyet hiyerarşisi olduğunda, nasıl oluyor da dönüşümünün sınırlarını bu kadar kendi hakimiyetinde belirleyebilmiştir? Toplumsal olarak, kadınlarla ilişkilendirilmiş kimlik özellikleri ve görevlerinden bazılarını erkekliğine katarken, ev içindeki eşitsiz güç ilişkilerinin ya da inşa edilmesine katkıda bulunduğu ast-üst hiyerarşisinin yerinden edilmesine katkı sağlayacak dönüşümlerin önünü kesebilecek nasıl böylesine aktif bir yetkisi olabilmıştır?

Elbette, burada babamın yaşadığı süreçleri dışarıdan gözlemlediğimi tekrar etmem gerekir. Ancak deneyim ne olursa olsun, deneyimin biz aile fertlerine yansıyan sonuçları yukarıdaki problemin doğmasına sebep olmuştur. Öte yandan, babamın erkekliği üzerindeki kontrolünü olduğundan fazla abartmak niyetinde değilim. Diğer bir deyişle, benim sorunsallaştırdığım kısmi dönüşümden sürekli kârlı çıktığı sonucuna da erişemem. Çünkü (melez ya da değil) hegemonik erkekliği, öyle dağılmaz bir tümgüçlülük barındıran, sarsılmaz bir yapı olarak cisimleştirirken tedbirli olmak gereklidir. Messerschmidt (2019, s. 103-104), belirli içsel bölünme ve duygusal çatışma örüntülerinin görülebileceği hegemonik erkekliğin illa da tatminkâr bir hayat deneyimini beraberinde getireceğini öngöremeyeceğimizi hatırlatmaktadır. Bu sebeple araştırmanın devamında, literatürün de katkısıyla, Kuzey'le yaşadığı deneyimle hegemonik erkeklik arasında bazı bağlantılar kurmayı deneyecek, geçirdiği dönüşümün potansiyelleri ve sınırları üzerine bazı varsayımlarda bulunacağım. Bu teşebbüsün, onun bir sonraki bölümde dinleyeceğimiz deneyimlerini anlamlandırmada kullanabileceğimiz bazı teorik araçlar sunmasını umuyorum.

Babamın Erkekliğine Dair Varsayımlar

Evcil hayvan-insan ilişkisine odaklanan araştırmalardan bazıları, aile kurumuna yönelik köklü değişimin nabzını tutmuşlardır. Pek çok araştırma, insanları bakımlarını üstlendikleri ve birlikte yaşadıkları hayvanları aile üyesi olarak gördüklerini ortaya koymaktadır (GfK Roper, 2009; Risley-Curtiss vd., 201; Easterly, 2013; Owens ve Grauerholz, 2019). Bu ve benzeri çalışmalar, aile literatürüne büyük katkılar sunsalar da insan-hayvan ilişkisini, insanın kültürel inşalarından biri olan ve sıklıkla yasalarla tanımlı aile kurumuna entegre etmenin anlamlı olmadığı noktalar olabilir. Aile kavramı dönüşebilir, memnun edici biçimde yasalardan kurtulabilir, atanmışlar değil seçilmişlerle kurulabilir. Bu bağlamda, hayvanların aile tanımının içine dahil edilmesinin elbette bir anlamı mevcuttur. Ancak dahil edilip edilmedikleri üzerine fazla odaklanmak söz konusu ilişkinin dinamiklerinden bazıları göz ardı etmekle sonuçlanabilir. Başka bir deyişle, hayvanların aileden görüldükleri ilişkilerin aileden görülmedikleri ilişkilerden daha güçlü/sağlıklı olacağı sonucuna ulaşamaz.

Greenebaum (2014) araştırmasında, köpek velisi görüşmecilerin kendilerini ebeveyn olarak tanımladıklarını tespit etmiştir. Ancak aynı çalışmada pek çok görüşmeci, köpeklerine olarak bağlılıklarını ifade etmek için onları “köpek olarak görmediklerini” beyan etmiştir. Aile kavramına dahil edilmek demek, insanbiçimci ve insan-merkezli bir kültürü, aynı zamanda türcülüğü yeniden üretmek manasına gelebilir. Hayvan varlığının yok sayıldığı bir noktada, onların aileden görülüp görülmediği sorusunun anlamı kalmayabilir. Risley-Curtiss vd. (2011) çalışmasının gösterdiği üzere, aile tanımının öznelliği sebebiyle söz konusu soru tartışmalıdır. Hayvanları aileden görmediğini ifade eden iki görüşmeci ABD’de yaşayan göçmenlerdir, onları aileden gördüğünü söyleyenler ise ABD doğumlu ve beyazdırlar. Ancak ikinci grupta yer alan görüşmeciler, ailenin doğasına karşı olacak biçimde tanımlı yinelemiş ve hayvanlarını, örneğin kardeşleriyle bir tutmadıklarını belirtmişlerdir. Hayvanları aile içinde daha aşağı bir statüye yerleştirmişlerdir. Göçmenler ve ABD doğumlu beyazlar arasındaki bu fark, göçmenlerin aile tanımlarının daha sınırlı olmasından kaynaklanabilir. Hayvanları aile tanımına dahil edip etmemek, kişilerin birlikte yaşadıkları hayvanlarla ilişkisinin niteliğini gösterecek tek parametre olamaz.

Bunun yerine, eğer aileden görüp görmedikleri sorusuyla bu denli ilgileniyorsak, “kedilerini ve köpeklerini aile üyesi olarak gören insanların aile olma ve sürdürme süreçlerini nasıl tanımladıklarını anlamak” (Owens ve Grauerholz, 2019, s. 96) daha elzemdir. Owens ve Grauerholz’un araştırması, neden babama Kuzey’i aileden görüp görmediği sorusunu sormam gerektiği ile ilgili daha anlamlı bir cevap sunuyordu. Yazarlar, çocuksuz, küçük yaşta çocuğu olan ve ileri yaşta çocuğu olan evcil hayvan velileri ile görüşmeler yapmış ve her grupta baskın eğilimler tespit etmiştir. Çocuksuz olanların, anne-baba tanımlarını sahiplik anıştırdığı için politik bir tercih olarak reddedildiklerini, küçük yaşta çocuğu olanların ise çocuk ebeveynliğini apayrı olduğunu belirterek hayvanların ailedeki yerine sınır çektiklerini ortaya koymuşlardır.

Fakat benim çalışmamın bu araştırmayla ilişkilendiği nokta ise Owens ve Grauerholz’un (2019) ileri yaştaki görüşmecilerinin evcil hayvan-insan ebeveynliği arasında farklılıktan ziyade benzerlikler görmüş olmalarıydı. Dahası, hayvanlarla ilişkinin çocuklarla kurduklarına kıyasla daha mükafatlandırıcı bir yönü olduğunu ortaya koyan görüşmeciler mevcuttu. Bu veriler, babamın Kuzey’le ve benimle ilişkisi arasındaki fark hakkında düşünmeme neden oldu. Babamın ikisi arasında gördüğü benzerlikler varsa eğer, bir erkek ebeveyn olarak ikisine karşı performanslarını nasıl kurguladığını öğrenmek önemliydi. Ancak daha da önemlisi, babamın

Kuzey'e olan bağlılığında, bizim ilişkimizde yer almayan mükafatların bolluğunun etkisinin olup olmadığıydı. Babamın otoritesine saygı beklediğini biliyorum ve kimi zaman “evin reisi olarak bir farkının olması” gerektiğini belirttiğini işittim. Aramızdaki tansiyonun sebeplerinden biri de benim böylesine dikey bir aile örgütlenmesinin varlığını katiyen kabul etmememden kaynaklanmaktadır. Bu da bana, Kuzey'in onun otoritesini reddettiğini gösteren sözlü ifadelerinin olmamasının babamı güvende hissettirebileceği ihtimalini düşündürmektedir.

Literatürden aldığım katkılarla yukarıdaki farklılığı tekrar değerlendirdiğimde, Kuzey'le ilişkisinin ona erkekliğini güçlendirmek için bir fırsat mı tanıdığını yoksa hiç hesaba katmadığım şekilde bu ilişkinin ona erkeklikten muaf kalabileceği bir alan mı yarattığı sorusuyla karşı karşıya kalıyorum. Kurdek'in (2009) alan araştırması, görüşmeciler erkeklerin stresli zamanlardan geçtiklerinde, anne, baba, kardeş, en yakın arkadaş ya da çocuklarına değil, (partnerleri dışarıda bırakıldığında) en çok birlikte yaşadıkları hayvanlarına dönmeyi tercih ettiklerini tespit etmiştir. Bu seçimin arka planında, hayvanlarla ilişkinin daha cinsiyetsiz bir karşılaşma imkânı tanınması mı yoksa kolayca tanımlanamayacak ama duygusal olarak anlamlı daha başka bir atmosferin oluşması (Blazina ve Kogan, 2016, s. 5-6) mı yatmaktadır?

Babam'ın Kuzey'le ilişkisine özgü dinamikleri, sadece indirgenmiş tek bir farklılıkla (otoritesini reddeden erkek evlat ve mama verdiğinde memnuniyetini gösteren kedi) açıklamak elbette anlamlı değildir. Aynı şekilde, ilişkinin “büyülü özünün” peşinden giderek dışsal faktörleri yok saymak da kolaycılık olacaktır. Örneğin, babam ilk çocuğunu kucağına aldığı anda 25 yaşındaydı, Kuzey'le ilişkisi başladığında 50'lerini geçmişti. İkinci ilişki, iki çocuk babalığının ve hayattaki birçok dönüşümün ardından gerçekleşmişti. bell hooks (2004, s. 83) yaş almanın erkeklere patriyarkadan kaçış imkânı sunduğunu belirtir. Babamın, erkekliğindeki değişimi anlayabilmek için yaşlanmanın getirdiği avantajları göz önünde bulundurmamak gerekebilir. Buna karşın, yaş almak beraberinde kariyer rollerindeki kayıpları, artan ihtiyaçları, eşlerin ya da uzun zamanlı akranların ölümü gibi toplumsal cinsiyet rol çatışmaları adına zorlu süreçleri beraberinde getirmektedir (Kogan, 2016, s. 262). Diğerlerine duyulan ihtiyacın yoksunluğu ya da reddiyle tanımlı (genç) erkeklik, yaşla beraber bir anlamda sınav vermektedir. Bu da bell hooks'un ortaya koyduğu imkanları tökezletecek bir sınavdır.

Babamla Kuzey'in ilişkisine daha yakından şahit olduğum ve birlikte yaşadığımız bir buçuk senede, babam emekli hayatı sürdürüyordu. Son işinde yöneticilik yapmıştı. Kompleks biçimlerde erkeklik söylemlerinin türediği ve erkek iktidarının güç kazandığı yerler olan iş yeri atmosferinden (Collinson ve Hearn, 2005, s. 289) artık oldukça uzaktı. Kendisinin de beyan ettiği biçimde hayatının devamında ne yapacağı ile ilgili soru işaretleri mevcuttu. Annemin ve benim görüşüme göre aynı zamanda yaşadığı otorite kaybıydı. İş hayatından ayrılanın getirdiği boşluğu, yaşadıkları sitenin apartman yöneticiliğiyle doldurmaya çalıştığı konusunda hemfikiriz. Babam aktif iş hayatından sonra, idari gücünü apartman görevlisinin ya da teknik sorunları çözmek için gelen işçilerin üzerinde uygulamaktan çekinmiyordu. Dün yaptığımız bir telefon konuşmasında, aslında yakın arkadaşlık kurduğunu gözlemlediğim apartman görevlisine bir konuda direktif verdiğini söyledi. Direktif sözcüğü babamın ağzından sıklıkla duyduğum bir kelimedir.

Emeklilik sonrası kriz yakıştırmamı tümüyle sarsan ise daha önce belirttiğim üzere bu sürede Kuzey'in bakımı ile ilgili aldığı sorumluluklardı. Bilindiği üzere, erkekler genellikle tamir işleri (daha çok beceri, akıl gerektirdiği düşünülen işler) ya da çöpü çıkarma, çocukları parka götürme (kamusal alandan pay alan görevler) yapmaya daha gönüllü olurken, “temizleme, günlük alışveriş, bulaşık, çamaşır, ütü, yemek ve

çocukların günlük bakımı gibi daha çok zaman isteyen, alelade görülen ve aslında toplumsal açıdan ikinci sınıf görevler”den (Oliffe vd., 2013, s. 290) kaçmaktadırlar. Aynı zamanda, erkeklerin hayvanlara velilik yapma şekillerinin, ebeveynliğe dair mevcut cinsiyet rollerini pekiştirdiğine de sık sık rastlanmaktadır. Greenbaum’un (2004) köpekler için mamalar satan bir fırının etkinliğine düzenli katılan görüşmecilerinden Dave’in örneğinde olduğu gibi (s. 124), erkekler hayvanlara karşı korumacı ve oyuncu babalık rollerini sürdürürken, bakım ve büyütme görevleri partnerleri olan kadınlara kalmaktadır.

Babamla tanışıklığım mukabilinde, emeklilik sonrası ev içinde otoritesini kurmak için kendini tümüyle ev içi işlerden (çöp atmak gibi) soyutlayacağını varsayıyordum. Ancak söz konusu Kuzey olduğunda tam aksi yaşandı. Babam, Greenbaum’un görüşmecisi Dave’in tersine, emekli olmasıyla birlikte Kuzey’in bakım görevlerinin neredeyse tümünü üstlendi. Babamın hegemonik erkekliğinin dönüşümünde en çok soru işareti yaratan kısım da burası oldu. Onun karakterinin melez hegemonik erkeklikle yakınlaştırmaktan duyduğum tereddüt de buradan kaynaklanmakta. Çünkü, Aboim’in (2010) araştırmasında görüldüğü üzere, Kuzey’in bakım sorumluluğunu almasının nedeni “kadın ve erkek rollerindeki değişimin farkında” (s. 133) olması değildi. Kuzey ve bazı sokak hayvanlarının bakımlarını üstlenmeyi seçmesi, aile ve toplumsal düzeydeki beklentilere cevap olarak gerçekleştirdiği bir şey değildi.

Soru işaretlerini burada bırakarak, hayvanlarla ilişkisini ondan dinlemek için babamın sözüne başvuracağım. Ancak, son bir anekdotu aktarıp bir varsayımla bu bölümü sonlandıracağım. Çalışma boyunca sürekli şu soru üzerinde durdum: Nasıl oluyor da toplum ya da ailesi tarafından değişmesi, adapte olması beklenen konular arasında olmayan bir performansı erkekliğine dahil etmiştir ve nasıl oluyor da söz konusu performansları böylesine seçici gerçekleştirerek erkekliğinin değişimini, istediği ölçüde sınırlandırabilmiştir? Bu sorulara bir yenisini ekliyorum: Değişimini sınırlandırmak zorunda kalmış olabilir mi?

“Her şeye yetemeyiz”

Çok karlı bir günde, arabaya ihtiyaç olduğu için babamdan besleme yaparken bana eşlik etmesini istedim. Hava çok soğuktu, şartlar çetindi ve bir noktada ikimiz de yaptığımız şeylerin yetersiz olduğu duygusuna kapıldık. İşimiz bitip eve döndüğümüzde, babam son bir kez apartmanın etrafına mama bırakıyordu. Mama mı kalmadı yoksa koyacak kuru bir yer mi bulamadı hatırlamıyorum; ancak daha fazla acizlik hissine katlanamamış olacak ki ağlamaya başladı. Bu, onu ağlarken gördüğüm ender anlardan biriydi, üstelik böylesi bir şeye ağladığını ilk defa gördüm.

Tanışık olduğum bir duyguyla cebelleştğini gördüğümde, daha fazla zorlanmaması için onu teselli etmeye çalıştım. Beni hiçbir zaman teskin etmeyen o fikri çok da inanmayarak paylaştım: Ona sadece “her şeye yetemeyeceğimizi” söyledim. Sonuç bell hooks’un (2004) aktardığı gibi oldu (s.18):

“Ataerkil gelenekler erkeklere duygularını hissetmezlerse daha erkek gibi olacaklarını söyleyen bir tür duygusal Stoacılık öğretir. Fakat kazara hissetmeleri gerekirse ve bu his canlarını yakarsa, verilecek erkek tepkisi bu duyguları bastırmak, unutmak ve bu duyguların ortadan kaybolmasını ummak olacaktır.”

Babamın bu noktadan sonra Kuzey dışındaki hayvanlarla ama daha çok kendiyile ilişkisi gözle görülür biçimde değişti. Sokaktaki hayvanları beslemeyi kestiğini söylemiyorum. Ama ona söylediğim bu cümleyi

belki bir daha o kadar şiddetli bir üzüntü hissetmemek, ağlamamak ya da asla oğlunun önünde o duruma düşmemek için hayal edemeyeceğim kadar işlevsel biçimde bir kalkan olarak kullandı. Hayvanlarla ilgili bir krizin içine girdiği her an, “sen zaten bir kere bana yetemeyeceğimizi söylemiştin” diyerek o krizden uzaklaştı. Daha önce yapmaya mecbur olduğunu düşündüğü şeylerden (aslında yapmaya alışmaya başladıklarından) elindeki bu anahtarı kullanarak kendini azat etti. Keyfini kaçırabilecek, mutsuz olma ihtimali barındıran hayvan vakalarında sorumluluk üstlenmemeye başladı. İhmali olduğu aşikâr olan vakaların konusunun açılmasına dahi izin vermedi, düzeltebileceğimiz durumlar üstüne konuşmak istediğimde televizyona baktı ve beni cevapsız bıraktı. Elbette öyle olması gerekmiyor ama bir daha hayvanlar için hiç ağlamadı, dertlenmeyi ya da dertli olduğunu göstermeyi bıraktı, hatta kendisini tatsız durumların içine sokabilecek bazı hayvanların varlığından rahatsızlık duyduğunu sesli ifade etmekten çekinmedi.

Bu meseleyi yeniden değerlendirdiğim her seferinde, babamın erkekliğinin önündeki en büyük engellerden birinin yara almaktan korkması olabileceğini düşünüyorum. Babamın toplumsal cinsiyet rejimi hususunda fail olduğuna eminim; ancak kesinlikle mağdur değildir de diyemem. Elbette, söz konusu olan sadece daha çok üzmekten korkması değildir. Aynı zamanda daha çok üzülürse bunun onu, ikili cinsiyet rejiminde kadınların safına yaklaştıracağını düşündüğü için de korkuyor olabilir. O’neil vd. (2016) erkeklerin, duyguları insani niteliklerden çok kadınsı olarak gördüğünde, onları bir çatışma ve acı kaynağı olarak tecrübe edeceklerini savunmaktadır. Babamın, hegemonik erkekliği beslediğini düşünüyorum; ancak bunu zorlanarak yaptığına eminim.

Araştırmanın İkinci Bölümü: Babamla Konuşmak

Bu araştırmayı, en başta -zaman kısıtı nedeniyle, sayısı dördü geçmeyecek görüşmecilerle yapmayı planlamıştım. Sayıca az olsa da görüşmelerden, hayvanlarla ilişkiler çerçevesinde farklı erkeklik türlerinin karşıma çıkacağından eminim. Ancak mülakat yapmayı planladığım görüşmecileri göz önünde bulundurduğumda sahanın niteliği açısından bazı tereddütlerim mevcuttu. Ulaşabildiğim görüşmeciler arasında sosyoekonomik karakter açısından baskın iki eğilim gözlemleniyordu. Görüşmecilerin bir kısmının, bana yakın yaşlarda, lisansüstü eğitimlerden geçmiş ve benim hayvanlarla ilişkiye benzer süreçlerden geçtiklerinden haberdardım. Söz konusu görüşmecilerin hayatında, velisi oldukları hayvanlarla tanıştıktan sonra kalıcı dönüşümler yaşanmıştı. Örneğin, birlikte yaşamaya başladıktan bir süre sonra hayvanları yemeyi bırakmışlar ya da sokak hayvanlarını beslemeye, bakım ve tedavilerini üstlenmeye başlamışlardı. İkinci grup ise 50’li yaşlarını aşmış, ilk grubun aksine ekonomik olarak uzun süredir güvenceli, orta sınıftan ve hayatlarının görece ileri bir evresinde hayvanlarla tanışmış erkeklerdi.

Görüşmeciler arasındaki ortaklık, yukarıda belirttiğim üzere, elbette türlü erkeklikle karşılaşmama engel olmayacaktı. Baskın iki eğilimin olması, sadece iki erkekliğin gözlemlenmesi demek değildir, çünkü çalışmaya erkekliklerin çoklu olduğu (Connell, 2019; Messerschmidt 2019) kabulüyle başlamıştım. Fakat, hayvanlarla ilişkileri üzerinden erkekliği incelemek ve deneyimin çokluğuna ilişkin bir gözlemde bulunmak, farklılıkları ortaya koymak, varsa ortaklıkları tespit etmek için tanışık olmadığım erkekliklere ihtiyacım olduğu kanısındaydım. Başka bir ifadeyle, birbirinin aynı olmasa da birinci gruptaki erkeklerin deneyimlerinin birçoğunu tecrübe ettiğime eminim. Bu kişiler, birlikte aktivizm yaptığım ya da sokakta hayvan korumacılığı yaparken dayanıştığımız erkeklerdi. İkinci grubu ise, kesinlikle daha uzak bir mesafeden, babamdan

taniyordum. Orta sınıftan, kendisini Türk olarak tanımlayan, Sünni, heteroseksüel (olduğunu varsaydığım), yaş almaları ile daha dingin bir hayatı seçmiş olmaları bu ortaklığı kurmama sebep olan özellikleriydi. Fakat ben çoklu erkekleri anlamak için daha fazla erkeğe ihtiyacımız olduğu yargısında idim. Yani, babama benzemeyen, dar gelirli ya da üst-sınıftan ya da farklı etnisiteden, dinden, cinsel yönelimden erkekler sayesinde çalışmanın zenginleşmesi mümkündü. Ancak kısa sürede, görüşmeciyi aralığını bu denli genişletmek mümkün değildi. Bu kısıtı göz önünde bulundurarak araştırmamın yöntemini gözden geçirmeye karar verdim. Baskın iki eğilimin görüldüğü görüşmecilere kulak vermek, halihazırda tanışık olduğumu varsaydığım deneyimleri iki kere dinleme ve bilmediğim bir şey söylemeyebilecekleri riskini barındırmaktaydı. Öyleyse benim yapabileceğim, bu deneyimlerin en kuytu köşelerini dahi aydınlatarak sahayı geliştirmekti. Bu yüzden, hayvanlara ilişkilendirilmeden önceki hayatlarına da gün gün tanık olduğum, hayvanlarla yaşadıkları dönüşümlere en yakından şahit olduğum iki erkeğe başvurmaya karar verdim: Babama ve kendime. Böylesine bir karar, sadece iki biyografinin çalışmaya dahil edilmesi değil, aynı zamanda (benim tarafımdan tecrübe edilen) erkeklik karşılaşmalarını, (evrensellikten uzak) baba-oğul ilişkimizi ve üçümüzün (ben-babam-hayvanlar) kesiştiği anları çalışmaya katmak manasına gelecekti.

Bu noktaya kadar benim hayvanlarla kesişen hikayeme, babamın erkekliğinin benim tarafımdan nasıl görüldüğüne ve hayvanlar üzerinden kurduğumuz/kuramadığımız ortaklaşmaya yer verdim. Bundan sonra söz babamda.

“Kuzey’i çok sevdiğim için”

Babamla çevrimiçi gerçekleştirdiğimiz ve 113 dakika süren görüşme, başta aktardığım beklentilerim aksine çok daha az gergin ve daha düşük yoğunlukla bir çatışma içinde gerçekleşti. Bunun sebepleri arasında yaptığının bilimsel bir çalışma olmasının etkisinin yoğun olduğu kanaatindeyim. Babam, özellikle toplumsal cinsiyet meselesine ilişkin sorgulara (yargılandığını hissedencesine) dönüşler yapmadı. Bu sorgulamaları günlük ilişkimiz içinde gerçekleştirmem mümkün değildi. Öte yandan, aramızdaki çatışmanın görüşme boyunca gün yüzüne çıkmamasının sebeplerinden biri de babamın bazı cevap kalıplarına bağlı kalmasıydı. Sıklıkla tekrarladığı cevaplar konuyu derinleştirme imkanlarına ket vurmaktaydı. Çoğu meseleyi halletmiş ve yargılarını mühürleyerek tartışmaya kapatmış olması da söz konusu durumu oluşturan başka bir etmendi. Yine de akademik hayatım ve kısa gazetecilik deneyimim boyunca gerçekleştirdiğim en zorlu görüşmelerden biri oldu, çünkü, ifadeleri hem erkekliğe dair çok şey söylüyor hem de hiçbir şey söylemiyordu. Bir yandan hikayesi, içinde bazı örüntüler yakalanmasına izin verse de hayvanlarla -özellikle Kuzey’le- ilişkisinde yarattığı “istisna” alan, hikayesinin toplumsallığını tespit etmekte epey güçlük yaratıyordu. Elbette, bu alanın yalıtılmışlığı da babamın erkekliğine dair pek çok şey anlatacaktır.

Babamın ifadeleri arasında öne çıkan ve beni hayli şaşırtan hususu görüşme öncesinde katiyen öngörememiştim. Dört aydır ikamet ettiğim Ankara’ya taşınmamdan önce 1,5 yıl kadar Balıkesir’de ailecek (annem, babam ve Kuzey), hep birlikte yaşamıştık. Söz konusu sürecin sonlarına doğru babamın hem fikirleriyle hem de pratikleriyle İslam dinine yakınlığından haberdardım. Ancak bu yakınlığın, görüşmemizi domine edeceğini katiyen öngöremedim. Babam, yıllardır hem sokak hayvanlarıyla hem de Kuzey’le çok yakın ilişki kurmasına rağmen hayatındaki bu yeni değişikliği hayvanlarla ilişkisinin aktif bir etmeni olarak konumlandırmaktaydı. Hayvanlara karşı davranışlarını açıklarken görüşme boyunca beş kere “inancım gereği” ifadesi kullandı. İfadelerinin, gönüllü kurduğu bağın neredeyse bir vazife olduğunu

düşündürecek kadar ileri gittiği oldu. “Hayvanlara olan sevginin ve sorumlulukların, onları doyurmanın basit bir tabirle çok büyük bir sevap olduğunu” bilen babamın söyledikleri, dönüşümü ile ilgili konuşmanın önünde kimi zaman engel oluşturdu. Çünkü din merkezli söylem, hayvanlarla ilişkilerini başlatan ve dönüştüren onca tecrübenin varlığının arka plana atılması manasına gelebilir. “Sevap” olduğunu bildiği bu yakınlaşmanın aslında yıllara yayılan detaylarının, pürüzlerinin, kırılmalarının ve taşkınlıklarının dini mecburiyetler söylemi içinde eridiği ve törpülediği kanaatindeyim. Bu, elbette yaş alan bir erkeğin seçimlerini de “daha üst” bir varlığa teslim ettiğini göstermesi açısından da önemliydi.

Babam elbette yaşadığı tüm dönüşümü ve eylemleri dini söylemlerle açıklamadı. Yine sıklıkla tekrarlanan ve görüşmenin derinleşmesinin önünde engel olarak yorumladığım öne çıkan ifadelerinden biri “Kuzey’i çok sevmesiydi”. Gençliğinde çocuklarının bakımlarına destek olmamasına, ev içi işlerin paylaşımında hiçbir zaman görev almamasına rağmen Kuzey’in sorumluluklarının neredeyse tümünü alması arasındaki fark açıklamasını birden fazla kez istediğimde cevapları bir şekilde “herhalde ona olan sevgimden olsa gerek” noktasından geçti. Babam sıklıkla soruları Kuzey’i çok sevdiğini açıklayarak cevapladı. Onun Kuzey’i çok sevmesi, Kuzey’e -onun tabiriyle- “aile-üstü” bir ayrıcalık tanıyordu. Şurası önemlidir ki, Kuzey’in “aile-üstü” olarak tanımlanması, onunla ilişkiyi de ailedeki rollere sadık kalmayı gerektirmeyecek ölçüde üstün hale getiriyordu. Başka bir deyişle, “aile-üstü” olması ailedeki diğer bireylerle ilişkisinden de üstün olması demekti ki bu da mevcut performanslarının dışına çıkabileceği alanı yaratıyordu.

Araştırmanın bağlamıyla ilişkilendirebilmek için Kuzey’e yönelik duygu ve davranışlarını (varsa) erkekliğindeki değişimle ilişkilendirilmesini talep ettiğim sorulardan birinde “Kuzey’le olan şeye erkek-kadın [olarak] bakmıyorum” cevabını aldım. Kuzey’in “aile-üstü” olması ile “cinsiyet-üstü” ya da “cinsiyet dışı” olması birbiriyle ilişkili görünüyordu. Bu ayrıcalık, onun Kuzey’in kumunu temizlemesi, sürekli suyunu tazelemesi, mamasının vaktinde verilmesi ya da sağlığı ile ilgili kaygılarının erkekliğinin ve babalığının neresinde olduğu anlamaya yönelik sorularımın da boşa düşmesine sebep oluyordu. Çünkü hayli yakından tanık olduğum hayatındaki değişimleri, erkekliğindeki değişim üzerinden okumaya yönelik her teşebbüsümde Kuzey’e verilen değer, toplumsal cinsiyet sahasının girişinde “girilmez” levhasına dönüştüğünü gözlemedim. Onun ifadesiyle “Kuzey’le ilgili tanımda (...) erkeğin sorumluluğu şurada başlıyor, kadının ki şurada bitiyor”lar yoktu. Ama bu vurgu, Kuzey’in olmadığı yerlerde bu tanımların hala var olduğunun kanıtıdır.

Haksızlık etmek istemem, babam sıklıkla eşiyile ve çocuklarıyla ilişkisine dair pişmanlıklar duyduğunu ifade etti. Başka türlü bir eş ya da başka türlü bir baba olmayı isteyeceğini açıkça bildirdi. Kuzey’le beraber kendindeki “birtakım boşlukların” yerinin dolduğunu ya da “içindeki boşlukları Kuzey’le beraber tamamlamış” olduğunu belirttiği için yukarıdaki pişmanlıkların bu değişimle alakalı olup olmadığını birden fazla kez sordum. Ancak o, tutarlı bir şekilde bu değişimi Kuzey’le ilişkilendirmediğinin altını çizdi. Kuzey’in doldurduğu boşluklar, hayvan sevgisi ya da diğer hayvanlarla arasındaki bağın kuvvetlenmesi/onları görmeye başlaması ile ilgiliydi. İfade ettiği pişmanlıkların, hegemonik erkekliğine yönelik bir eleştiri olup olmadığı sorgulamasıyla fazlaca ilgilendim. Çünkü açıkça bir zamanlar “kendi o üst kimlik egosu, erkek rolünün verdiği şeyle” eşiyile evdeki işleri paylaşmadığını ve o günlere dönüp baktığında hatalı olduğunu düşündüğünü ifade etti. Yine aynı açıklıkla “bir erkeğin çocuklarına karşı sorumluluklarını, aile olarak sorumluluklarını karısıyla” daha çok paylaşması gerektiğini düşündüğünü bildirdi. Hatta bu cümleyi kurarken karısı ifadesini eşi diye düzeltmesi dikkatimi çekti. Bu cümleler, benim açımdan oldukça şaşırtıcıydı; ancak bu cümlelerin peşinden gitme merakım “hayatı paylaşma” anlatısında bazı sorunsallarla karşılaşmama neden oldu.

Babam, anneme geçmişte daha çok yardım etmesi gerektiğini düşünüyordu; ancak bunun sebebi “sadece kadının sorumluluklarını azaltmak, bir baba olarak bir ebeveyn olarak yükünü almak değil de... İdeal bir çocuk yetiştirmek açısından ya da çocuğu her anlamda tamamlamak açısından” destek vermeyi istemesidir. Yine onun ifadesiyle “kadının yükünü azaltmaktan ziyade (...) çocuklarının topluma daha iyi hazırlanması” için geçmişte daha çok görev alması gerektiğini düşünüyordur. “Çocuklarında hep eleştirdiği” eksikliklerin önüne geçmek için. Başka bir deyişle, çocuklarının büyütülmesinde daha çok görev almaması, yani kendisinin yokluğu çocukların toplumsal entegrasyonunda sorunlara neden olmuştu. Bu yüzden, söz konusu ifadeleri toplumsal cinsiyet rollerindeki değişime adapte olma hevesinden ziyade, bir erkek olarak kendisini konumlandığı yeri görmemize yardım edecek bir ipucu olarak okuyorum.

Babam her ne kadar Kuzey’i “aile-üstü” bulsa da Kuzey’le olan ilişkisiyle çocukları arasında bazı ortaklıklar tespit etmiştir. Kuzey’i aileden biri olarak gördüğü ve insan çocuğu babalığıyla ortaklığına dair ifadeler kullanmasının ardından ona iyi bir evcil hayvan babası olup olmadığını sordum. İyi bir baba olmadığını ifade etti. Kuzey çok iştahlı biri olduğu için sürekli mama talep etmesinden yorulduğu bazı zamanlarda terlik atacakmış gibi yaptığını ifade ederken bunu “kendi karakteristik yapısı” olan agresifliğiyle açıkladı. Ancak Kuzey’in bakışlarını gördükten sonra, ona “sözlü şiddette bulunduğu için” suçluluk duygusu hissettiğini ve gönlünü almak için fazlasıyla mama verdiğini itiraf etti. Bunu, çocuklarıyla ilişkisine benzetip benzetmediğini sorduğumda ise “kesinlikle aynı” cevabını aldım. Onun baba olarak çocuklarıyla ilişkisindeki agresiflik-temelli eril kodları hayvanlarla ilişkisinde tekrar üretmesi, Kuzey’in özgünlüğüne ilişkin önceki tespitlere şerh düşürmektedir. “Aile-üstü” ya da “cinsiyet-ötesi” olması Kuzey’i agresifliğe maruz kalmaktan azade kılmamıştır. Ancak Kuzey’e yönelik tavırlarını “sözlü şiddet” diye tanımlaması ise eril davranışlarını politik eleştiriye tabii tutması açısından dikkat çekicidir. Benzer eleştirileri, eşyle ilişkisinde almadığı sorumluluklar üzerinden de yapmıştır, fakat hala hegemonik erkeklikle bağının ne kadar güçlü olduğunun altını çizmeden edememiştir: “Keşkelerim olsa da 180 derece düşünce olarak değişmedim”.

Onun ifadeleri hem bütünlükler hem de parçalarla doluydu. Onun duygularıyla çatışma halinde olan biri olduğu önyargısıyla bazı sorular yönelttim. Kuzey’le ve sokak hayvanlarıyla ilişkisinin hayli yoğun olmasına karşın, eve tedavi için getirdiğim hasta ya da sakat hayvanlarla hiçbir surette ilişki kurmamasının duygusal bir arka planı olduğunu tahmin ediyordum. “Dışarıdan bakıldığında yapı olarak ne kadar agresif bir insan” olduğunu düşünse de onların acı çeker halini ya da fiziksel bir zorlukla baş ettiklerini görmenin onda dayanılmaz bir rahatsızlık yarattığını ifade etti: “Kabullenemiyorum. (...) Yüreğimdeki o acı mı artık neyse (...) dayanamıyorum”. Hatırlanacağı üzere, bir besleme sırasında duygusal olarak zorlandığı bir anda, tüm hayvanların ihtiyaçlarına yetemeyeceğimizi söylememin onu daha önceki süreçlerde duygularından ve mücadele vermekten geri tuttuğunu iddia etmiştim. Babamın, hasta ve sakat hayvanlara duyduğu acının yoğunluğundan şüphem yok. Öte yandan, hissettiği duygu yoğunluğuna cevaben kendini çevresinden ve sorumluluklarından soyutladığı çok an tecrübe ettim. Bu anları genellikle erkeklerin toplumsal cinsiyet çatışmasına verdikleri başarısız cevaplar olarak yorumladım. Hayvanlarla ilişkisinin aksettirdiği kadar bütünlüklü olmadığını gösterecek, görüşmemizin devamında kullandığı ifadeler daha önceki görüşlerimi pekiştirdi:

“Biraz da şey oluyor anladığım kadarıyla... Sorumluluk almamak değil de neyin eksikliği [bilmiyorum]. Annen, şunu tut da şöyle yapalım böyle yapalım dediğinde. Bu en fazla şöyle olabiliyor. Mesela bir küçük çocuğa aynı ortamda, belki doğru kelime mi, tahammül etmek [gibi] (...) Bir de artık yaş ve yapı itibarıyla, hastalığın [diyabet] verdiği şeyle çok da mücadelecisi yanım yok yani. Bir şeyleri ekonomik anlamda gücümün yettiği kadar o konuda özveride bulunmak; ama kendimle ilgili özveride bulunmamak... Belki biraz eksik yanım yani.”

Babamın hayvanlara birlikte hayatındaki değişimleri, bu metne konu edecek kadar araştırmaya değer bulsam da onunla paylaştığımız bazı anlar, sadece hayvanlarla sınırlı değişimin içinde dahi bazı sınırlılıklar olduğunu düşünmemeneden olmakta. Elbette, duygusal açıdan zorlandığı olaylarda kendini koruma altına almaya çalışmasını bir yara almama dileği olarak yorumlamaktayım. Ancak hayvanlarla paylaştığımız anların tümüne bakıldığında, verdiği maddi destekle çıkmazlarından sıyrılmayı seçmesi ya da özveride bulunmamak için kendini duygulardan ve sorumluluklardan soyutlaması, yıllar içinde -kendi tanımlamasıyla- “evin reisi” olarak gösterdiği performanslarla oldukça örtüşmektedir. Bu sebeple, çok sevdiği Kuzey’in sorumluluklarını alarak farklı bir erkeklik sergilemesinin, özellikle duygusal emek isteyen vakalarda karşılığının olmadığını tekrar duymak benim açımdan şaşırtıcı değildir.

Sonuç Niyetine

Bu çalışma erkekliklere odaklandığı için, babamın öyküsünü aktardığım kısımlarda onun ifadelerini sıklıkla bilimsel eleştiriye tabi tutmam, çalışmanın sonunda beni iyi hissettirmiyor. Yıllar içinde hayvanlarla geliştirdiği ilişkiyi tanımayı, gösterdiği değişimi takdir etmeyi arzu ediyor ve kendini eleştirmeye başlamasını hegemonik erkeklikle arasına mesafe koymaya başladığının kanıtları olarak yorumlamak istiyorum. “Sevginin sadece insanlarla paylaşılmayacağını” öğrendiğini söyleyen birini sevgisini göstermemekle ve eril erkeklik kodlarını yeniden üretmekle suçlamak istemiyorum.

Babamın vakasını, melez hegemonik erkeklik olarak tanımlamak konusunda tereddütlerimin olduğunu daha önce bildirmiştim. Babamın hayvanlarla kurduğu ilişki üzerinden hayatındaki bazı pratikleri değiştirmesi, toplumsal cinsiyet rejimindeki dalgalanmalar ya da feminist/kuir mücadeleye cevap olarak gerçekleşmemişti. Öte yandan, melez erkekleri de sadece bu değişimlere cevaben adapte olma yoluna gitmiş erkeklerle sınırlandırmayı akıllıca bulmuyorum. Babamın hikayesindeki melez erkekliğini, değişimde “seçici” olmakla bağdaştırıyorum.

Bir sebepten hayvanlarla ilişkisi başladığında ve bu ilişkiden zevk aldığı elbette erkekliğini de revize etmek zorunda kalmıştır. Kuzey’le ilişkisinin hayatındaki tüm duyguları ve eylemleri etkileme ihtimaline karşı bazı seçimler yaptığı gözlemlenebiliyor. Kuzey’i “aile-üstü” tanımlayarak ailenin mevcut düzeni üzerine tekrar düşünmek zorunda kalmıyordu. Kuzey’i ilgilendiren ev içi sorumlulukları üstlenmesine rağmen diğer işlere dokunmaması, söz konusu “aile-üstü” ayrıcalığın “cinsiyet-üstü”ne dönmesine sebep oluyordu. Kuzey’in hayatına girmesiyle bağlantılandırmadığı ailesine ilişkin pişmanlıklarını, genç yaşlarının aksine dillendirmekten çekinmiyordu; ancak hala eşinin taleplerine cevap vermediğini ifade ediyordu. Yine çocuklarının büyüme süreçlerinde var olmamasına, eşine destek vermemekten ziyade çocuklarının daha “ideal” insanlar olmasına katkı veremediği için üzüldüğünü aktardı. Çocuklarını yetiştirme şekli ile Kuzey’e

davranışları arasında ortaklıklar buldu: Çocuklarında yaptığı gibi Kuzey'e saldırgan davranışlar sergiliyor sonra bunu telafi etmek için "fazlasıyla" ödüllendirmeye çalışıyordu.

Babamın eylemlerini, değişiminin sınırlarını belirleme avantajını kullanması sebebiyle melez hegemonik erkelikle bağdaştırıyorum. Babamın dönüşüm geçirmiş erkeklığı, bugüne kadar sürdürdüğü erkeklikle bağdaştırılmayacak özellikler içerse de hegemonik erkeklığın çözülmesine bir katkı sunamıyor. Fakat Bridge ve Pascoe'nin (2018) iddia ettiği gibi onun melezliğinin, cinsiyetli toplumsal rejimi beslemenin haricinde gizlenmiş ve maskelenmiş; bu yüzden de tespit etmesi daha zor bir hegemonik erkeklik türü olduğunu iddia etmek konusunda da tedbirliyim. Belki onu daha fazla eleştirmek istemediğim içindir.

Kaynakça

- Aboim, S. (2010). Plural masculinities: The remaking of the self in private life. Ashgate Pub. Co.
- Blazina C. ve Kogan L. (2016). An introduction to men and their dogs: A new understanding of "man's best friend". Blazina C. ve Kogan L. (Ed.), Men and Their Dogs (s. 1-10) içinde. Springer.
https://doi.org/10.1007/978-3-319-30097-9_1
- Bridges, T. ve Pascoe, C. J. (2014). Hybrid masculinities: New directions in the sociology of men and masculinities. Sociology Compass, 8, 246–258. <https://doi.org/10.1111/soc4.12134>
- Collinson, D. L. ve Hearn, J. (2005). Men and masculinities in work, organizations and management. M. Kimmel, J. Hearn, ve R. W. Connell (Eds.), Handbook of studies on men and masculinities (s. 289–310) içinde. CA: Sage.
- Demetriou, D. (2001). Connell's concept of hegemonic masculinity: A critique. Theory and Society 30(3), 337–61.
- Easterly, A. (2013). Techpetually speaking: How tech is transforming the pet industry. Son erişim: 7 Haziran 2021.
<https://www.slideshare.net/BarkWorld/techpetually-speaking-how-tech-is-transforming-the-pet-industry-25983134>
- GfK Roper Public Affairs & Media (2009). The AP-Petside.com PoU. GfK Custom Research North America.
- Greenebaum, J. (2004). It's a dog's life: Elevating status from pet to "fur baby" at Yappy Hour. Society & Animals, 12(2), 117-135. <https://doi.org/10.1163/1568530041446544>
- Greenebaum, J. ve Dexter, B. (2017). Vegan men and hybrid masculinity. Journal of Gender Studies, 27(6).
<https://doi.org/10.1080/09589236.2017.1287064>
- hooks, b. (2004). The will to change: Men, masculinity, and love. Washington Square Press.
<http://catalog.hathitrust.org/api/volumes/oclc/57305027.html>

- Kurdek, L. A. (2009). Pet dogs as attachment figures for adult owners. *Journal of Family Psychology*, 23(4), 439-446. <https://doi.org/10.1037/a0014979>
- Messerschmidt, J. W. (2019). Hegemonik erkeklik: Formülasyon, yeniden formülasyon ve genişleme. Özyeğin Üniversitesi Yayınları.
- Oliffe, J. L., Rasmussen, B., Bottorff, J. L., Kelly, M. T., Galdas, P. M., Phinney, A. ve Ogradniczuk, J. S. (2013). Masculinities, work, and retirement among older men who experience depression. *Qualitative Health Research*, 23(12), 1626-1637. <https://doi.org/10.1177/1049732313509408>
- Owens, N., & Grauerholz, L. (2018). Interspecies parenting: How pet parents construct their roles. *Humanity & Society*, 43(2), 96–119. <https://doi.org/10.1177/0160597617748166>
- Risley-Curtiss C., Holley L.C. ve Kodiene S. (2011). “They’re there for you”: Men’s relationships with companion animals. *Families in Society*, 92(4):412-418. <https://doi.org/10.1606/1044-3894.4152>
- Stacey, J. (1994/2009). *Star gazing: Hollywood cinema and female spectatorship* (Digital Printing). Routledge.